EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 4.10.2013
COM(2013) 683 final

ZPRÁVA KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU

o provádění směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů na základě zpráv členských států za období 2008–2011

{SWD(2013) 405 final}

ZPRÁVA KOMISE RADĚ A EVROPSKÉMU PARLAMENTU

o provádění směrnice Rady 91/676/EHS
o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů
na základě zpráv členských států za období 2008–2011

1. ÚVOD

Cílem směrnice Rady 91/676/EHS (směrnice o dusičnanech) je omezit znečištění vod způsobené dusičnany ze zemědělských zdrojů a předcházet dalšímu takovémuto znečišťování prostřednictvím řady kroků, jež mají členské státy přijmout, a to:

- monitorování vod všech vodních útvarů (s ohledem na koncentraci dusičnanů a trofický stav),
- určení znečištěných vod a vod ohrožených znečištěním podle kritérií stanovených v příloze I směrnice,
- vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany, jimiž jsou takové oblasti, které jsou odvodňovány do vymezených vod, což přispívá ke znečišťování,
- přijetí zásad správné zemědělské praxe, které budou prováděny na dobrovolném základě na celém území členského státu,
- přijetí akčních programů obsahujících soubor opatření, které budou povinně prováděny ve vymezených ohrožených oblastech nebo na celém území státu, s cílem zabránit znečišťování vod dusičnany či toto znečišťování omezit,
- přezkumu a případné úpravy vymezených oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a akčních programů prováděných nejméně každé čtyři roky a
- předložení průběžné zprávy o provádění směrnice Komisi každé čtyři roky.

Zprávy předložené členskými státy podle článku 10 směrnice o dusičnanech mají obsahovat zejména informace týkající se zásad správné zemědělské praxe a vymezených oblastí ohrožených znečištěním dusičnany, výsledky monitorování vod a shrnutí příslušných rysů akčních programů vypracovaných pro oblasti ohrožené znečištěním dusičnany.

Předkládaná zpráva z těchto zpráv vychází a splňuje tak povinnost Komise vyplývající z článku 11. Zakládá se především na informacích předložených členskými státy a vztahujících se k období let 2008–2011 a je k ní připojen pracovní dokument útvarů Komise **(**SEC(2013)xxx**)** obsahující mapy a tabulky, v nichž jsou uvedeny ukazatele zatížení živinami ze zemědělských zdrojů, údaje o jakosti vody a vymezené oblasti ohrožené dusičnany, a to na úrovni EU i jednotlivých členských států.

Všech dvacet sedm členských států předložilo své zprávy již podruhé. U všech členských států tedy lze provést srovnání s předchozím sledovaným obdobím. Zprávy byly předloženy v roce 2012 a na počátku roku 2013 byly poskytnuty doplňující informace.

2. VÝVOJ ZATÍŽENÍ ZPŮSOBENÉHO ZEMĚDĚLSTVÍM

Populace hospodářských zvířat

Populace hospodářských zvířat jsou jedním z nejvýznamnějších zdrojů zatížení životního prostředí způsobeného zemědělstvím. Lokální či regionální koncentrace vysokých stavů zvířat představuje pro životní prostředí závažné nebezpečí, neboť produkce statkových hnojiv je v těchto oblastech v nerovnováze vůči dostupné půdě a potřebám zemědělských plodin. Tato nerovnováha vytváří nadbytek živin, z nichž se značná část dříve nebo později uvolní do vod (dusičnany a fosforečnany) a vzduchu (amoniak a oxidy dusíku), pokud nejsou z oblasti vyvezeny.

Jelikož ne všechny členské státy poskytly o počtech hospodářských zvířat úplné údaje[1], níže jsou uvedeny oficiální statistiky Eurostatu.

Pokud jde o hovězí dobytek[2], srovnání sledovaných období 2004–2007 a 2008–2011 ukazuje v zemích EU-27 mírný pokles (–2 %)[3]. Nejvyšší relativní pokles byl zaznamenán v Rumunsku (–20 %), na Maltě (–17 %), v Bulharsku (–13 %) a na Slovensku (–9 %), zatímco nárůst byl pozorován zejména v Nizozemsku (+6 %), v Polsku (+4 %) a ve Francii (+4 %).

V zemích EU-27 se stavy skotu snížily mezi obdobími 2004–2007 a 2008–2011 o 5 %[4]. K nejvyššímu relativnímu poklesu došlo v Rumunsku (–18 %), na Slovensku (–15 %), ve Španělsku (–14 %), v Bulharsku a Portugalsku (–13 %), v Estonsku, na Maltě a v Řecku (–12 %), v Maďarsku a v Litvě (–11 %), zatímco v Lucembursku (+8 %), v Nizozemsku (+4 %) a v Dánsku (+3 %) došlo k nárůstu populací.

Stavy prasat se v zemích EU-27 mezi sledovanými obdobími 2004–2007 a 2008–2011 snížily o 5 %[5]. K nejvyššímu relativnímu poklesu došlo na Slovensku (–36 %), v České republice (–33 %), ve Slovinsku (–28 %), v Bulharsku (–26 %), v Polsku (–22 %), v Maďarsku (–19 %), na Maltě (–18 %), v Litvě (–16 %) a v Rumunsku (–14 %). Populace se zvětšily v Řecku (+10 %), v Nizozemsku (+7 %), v Lucembursku (+6 %) a v Estonsku (+3 %).

Pro drůbež jsou údaje Eurostatu dostupné pouze za roky 2003, 2005, 2007 a 2010[6] a nevykazují v zemích EU-27 v průměru žádnou změnu, navzdory značným odchylkám mezi jednotlivými členskými státy. Stavy se výrazně zvýšily v Lotyšsku (+28 %), ve Slovinsku (+22 %), v Rakousku (+19 %) a v Nizozemsku (+13 %), zatímco k poklesu došlo na Kypru (–21 %), v Bulharsku (–16 %), v Estonsku (–17 %), ve Finsku (–11 %) a v Irsku (–10 %).

Byly také pozorovány velké odchylky ve stavech ovcí[7] s výrazným relativním nárůstem mezi oběma sledovanými obdobími v Litvě (+67 %) a značným relativním poklesem v Portugalsku (–30 %), v Nizozemsku (–28 %) a v Polsku (–26 %).

---

1 Údaje poskytnuté členskými státy jsou uvedeny v tabulce 1 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

2 „Hovězím dobytkem“ se rozumějí všechny kategorie skotu.

3 Viz tabulka 2.1 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise; změna v % byla vypočítána jako změna průměrného počtu za období 2008–2011 v poměru k průměrnému počtu v období 2004-2007: [(průměr 2008–2011) – (průměr 2004–2007)]/[(průměr 2004–2007)] x 100.

4 Viz tabulka 2.2 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

5 Viz tabulka 2.3 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

6 Viz tabulka 2.4 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

7 Viz tabulka 2.5 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

Podle údajů předložených členskými státy došlo k poklesu využívání dusíku ze statkových hnojiv mezi oběma sledovanými obdobími o více než 10 % v České republice, Litvě, Portugalsku, na Slovensku, ve Španělsku a v Severním Irsku, zatímco nárůst o více než 10 % byl zaznamenán na Kypru, v Maďarsku a ve Švédsku. Ne všechny členské státy údaje o využívání dusíku ze statkových hnojiv poskytly, a proto nemohla být celková hodnota za všechny země EU-27 vypočtena.

Používání minerálních hnojiv

Podle Eurostatu a sdružení Fertilizers Europe[8] se spotřeba dusíkatých minerálních hnojiv v zemích EU-27 v období 2008–2010 snížila oproti období 2006–2007 o 6 %[9]. Od roku 2010 zůstala spotřeba dusíkatých hnojiv konstantní[10]. Roční spotřeba dusíkatých hnojiv je v současné době v EU přibližně 11 milionů tun – téměř o 30 % méně než v období vrcholné spotřeby před dvaceti pěti lety. Spotřeba fosforečných a draselných hnojiv dosahovala v roce 2010 přibližně 2,5 milionu tun – téměř o 70 % méně než v období vrcholné spotřeby na konci osmdesátých let[11].

Dusíková rovnováha a uvolňování dusíku do životního prostředí

Pokud jde o dusíkovou rovnováhu, mezi jednotlivými členskými státy jsou pozorovány výrazné odchylky. Značné odchylky se týkají rovněž fosforu[12].

Ne všechny členské státy poskytly informace o uvolňování dusíku do životního prostředí[13]. Dostupné údaje však ukazují na snížení uvolňování dusíku. Zemědělství zůstává, stejně jako v předchozím sledovaném období, nejvýznamnějším zdrojem dusíku uvolňovaného do životního prostředí. Relativní podíl statkových hnojiv, minerálních hnojiv a dalších zdrojů znečištění se mezi jednotlivými členskými státy i v jejich rámci liší v závislosti na mnoha činitelích, mezi něž patří hustota obyvatelstva, zejména v některých pobřežních oblastech.

3. MONITOROVÁNÍ VOD, JAKOST A TENDENCE

Monitorovací sítě

Podzemní vody

Celkový počet nahlášených monitorovacích stanic podzemních vod v zemích EU-27 vzrostl ve srovnání se sledovaným obdobím 2004–2007 přibližně o 10 % na 33 493 stanic v období 2008–2011. Průměrná hustota monitorovací sítě v EU je 8 stanic na 1 000 km^2 půdní plochy[14]. Nejvyšší hustoty jsou na Maltě a v Belgii, kde dosahují téměř 130 a téměř 100 stanic na 1 000 km^2 půdní plochy. Naopak nejnižší je hustota monitorovací sítě ve Finsku a v Německu, kde je méně než jedna stanice na 1 000 km^2.

8 Fertilizers Europe je sdružení výrobců hnojiv.

9 Viz tabulka 4 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise. Tabulka 3 uvádí údaje o roční spotřebě dusíku ze statkových a strojených hnojiv podle zpráv členských států.

10 Viz graf 1 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

11 Viz graf 1oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

12 Viz tabulka 5 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

13 Úplné údaje poskytlo pouze patnáct členských států.

14 Viz tabulka 6 a obrázek 2 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

Průměrná četnost vzorkování v EU je téměř třikrát do roka a pohybuje se od jednou ročně v Lotyšsku, Litvě a v Dánsku do pětkrát ročně ve Spojeném království a v Belgii[15].

Povrchové vody

Celkový počet nahlášených monitorovacích stanic sladkých povrchových vod v zemích EU-27 vzrostl ve srovnání se sledovaným obdobím 2004–2007 přibližně o 9 % na 29 018 stanic v období 2008–2011. Průměrná hustota v EU je 6,9 stanice na 1 000 km^2 půdní plochy. Nejvyšší hustoty dosahuje Spojené království a Belgie. Nejnižší hustotu monitorovacích stanic má naopak Finsko, Řecko a Německo[16].

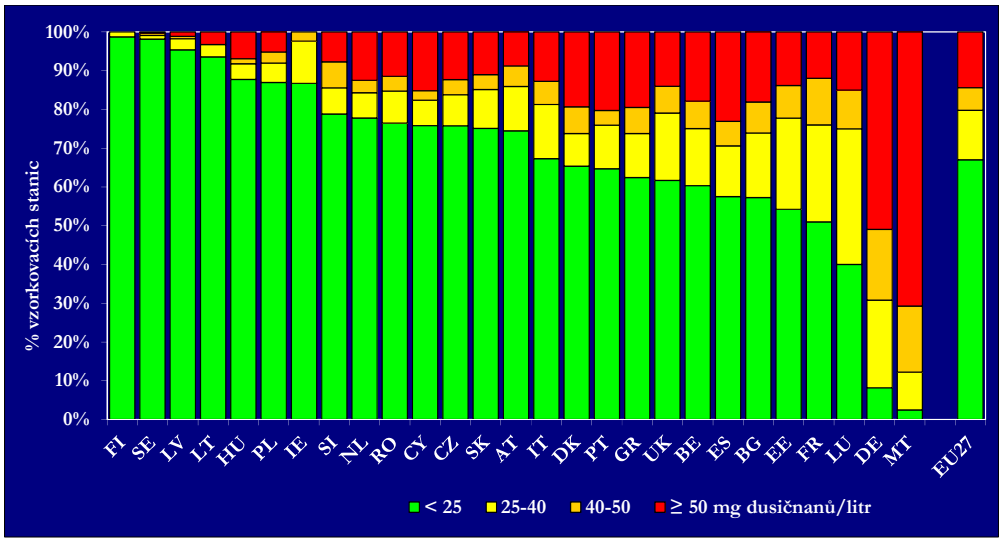
Pokud jde o slané vody, celkový počet monitorovacích stanic v zemích EU-27 vzrostl mezi oběma sledovanými obdobími z 2 577 na 3 210 stanic[17].

Četnost vzorkování povrchových vod (všech vodních útvarů) se pohybuje od třikrát ročně na Maltě a v Řecku po téměř 60krát ročně v Dánsku[18].

Kvalita vody

Podzemní vody

V zemích EU-27 překročilo 14,4 % vzorkovacích stanic podzemních vod v období 2008–2011 hodnotu 50 mg dusičnanů na litr a 5,9 % dosáhlo hodnoty v rozmezí 40 až 50 mg[19]. Oproti předchozímu sledovanému období to představuje mírné zlepšení, v němž 15 % stanic překročilo hodnotu 50 mg a 6 % dosáhlo hodnoty v rozmezí 40 až 50 mg. Nejnižší koncentrace dusičnanů byly zjištěny ve Finsku, Švédsku, Lotyšsku, Litvě a v Irsku. Naproti tomu nejvyšší koncentrace dusičnanů byly zjištěny na Maltě a v Německu. Z různých útvarů podzemních vod byla nejvyšší jakost zjištěna v uzavřených útvarech podzemních vod, kde téměř 85 % stanic dosáhlo hodnot nižších než 25 mg dusičnanů na litr[20]. Procentní podíl stanic překračujících hodnotu 50 mg byl u freatických podzemních vod v hloubce 5–15 m vyšší než u hlubokých freatických vodních útvarů, a to i přes malý rozdíl v hladině podzemních vod.

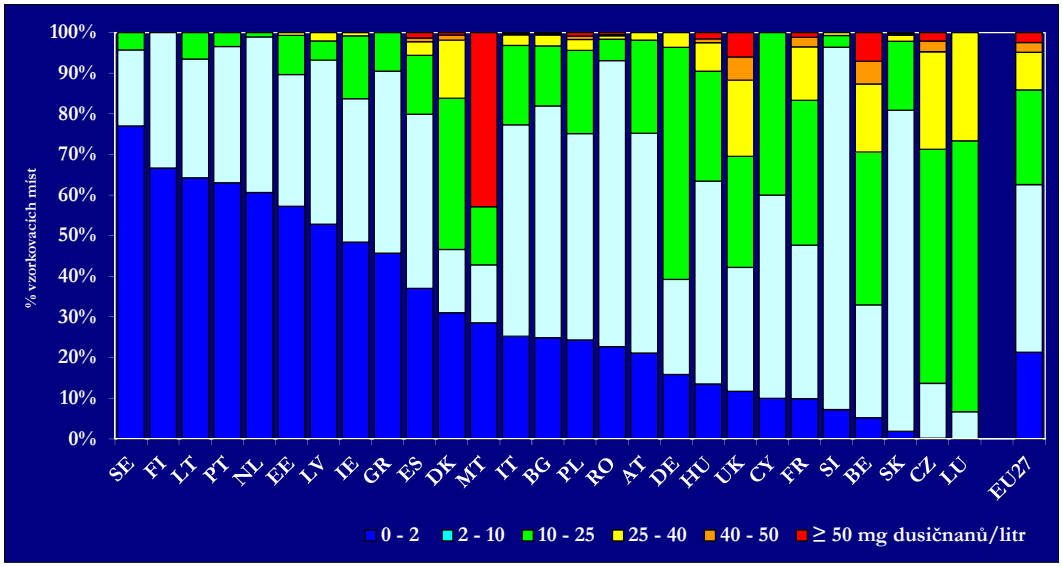

15 Viz tabulka 3 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
16 Viz tabulka 7 a graf 4 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
17 Viz tabulka 8 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
18 Viz tabulka 5 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
19 Viz graf 6, tabulka 9 a mapa 1 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
20 Viz graf 7 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

Obrázek A. *Graf četnosti tříd podzemních vod (průměrná roční koncentrace dusičnanů[21,22]). Výsledky jsou znázorněny pro všechny vzorkovací stanice podzemních vod o různé hloubce.*

Sladké povrchové vody

Na základě ročních průměrů všech sledovaných monitorovacích stanic v zemích EU-27 bylo zjištěno, že 62,5 % z nich dosáhlo hodnot nižších než 10 mg dusičnanů na litr, 2,4 % vykázalo koncentrace v rozmezí 40 až 50 mg na litr a 2,4 % překročilo 50 mg na litr[23]. Tyto hodnoty rovněž představují zlepšení oproti předchozímu sledovanému období, v němž 3 % stanic překročila hodnotu 50 mg na litr a 2,9 % se pohybovalo mezi 40 a 50 mg na litr. Průměrné zimní hodnoty překročily u 2,9 % stanic 25 mg na litr a u 2,4 % stanic 50 mg na litr. Nejnižší průměrné roční koncentrace dusičnanů ve sladkých povrchových vodách byly zjištěny ve Finsku a Švédsku a dále v Litvě, Portugalsku a Nizozemsku, nejvyšší pak na Maltě, ve Spojeném království a v Belgii, kde značná část stanic překročila hodnotu 40 mg dusičnanů na litr.

Obrázek B. *Graf četnosti průměrné koncentrace dusičnanů ve třídách sladkých povrchových vod (průměrná roční koncentrace dusičnanů).*

Posouzení trofického stavu se různí mezi jednotlivými členskými státy, a to nejenom ve smyslu používaných parametrů, ale také s ohledem na použité metody pro stanovení tříd trofického stavu[24]. Některé členské státy navíc poskytly neúplné údaje o eutrofizaci řek nebo tyto údaje neposkytly vůbec (Německo, Dánsko, Francie, Kypr, Malta, Rumunsko a Spojené Království) a jezer (Kypr, Česká republika, Francie, Lucembursko, Malta, a Spojené království).

---

21 Ve vzorkovacích stanicích podzemních vod s dlouhodobě nízkou koncentrací dusičnanů se v některých případech dusičnany neměřily každé čtyři měsíce. Proto může z obrázku vyplývat, že je počet stanic s vysokou koncentrací dusičnanů nadhodnocený.

22 Srovnání obrázku A s obrázkem 2 *pracovního dokumentu útvarů Komise přiloženého ke zprávě Komise Radě a Evropskému parlamentu o provádění směrnice Rady 91/676/EHS o ochraně vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů, která vychází ze zpráv členských států za období let 2004 –2007* nebude patrně možné, neboť v počtu monitorovacích stanic je zásadních rozdíl (např. Rakousko podalo za období 2008–2011 zprávu za všechny monitorovací stanice, zatímco ve zprávě za období 2004–2007 poskytlo agregované údaje).

23 Viz graf 8, tabulka 10 a mapa 4 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

24 Viz přehledy členských států v oddílu V pracovního dokumentu útvarů Komise.

Ze všech sledovaných monitorovacích stanic na tekoucích vodách v zemích EU-27 bylo 16,3 % eutrofních a 6,3 % hypertrofních a 35,4 % bylo oligotrofních a 20,6 % ultra-oligotrofních. Nejvyšší procentní podíl stanic hlásících ultra-oligotrofní stav tekoucích vod byl zjištěn ve Španělsku, v Bulharsku a Slovinsku a nejvyšší podíl stanic hlásících hypertrofní stav se nachází v Belgii, v Nizozemsku, v České republice a Finsku. Vysoké hladiny eutrofizace byly zjištěny také v Litvě a v Lucembursku[25].

Ze všech sledovaných monitorovacích stanic stojatých vod v zemích EU-27 bylo 24,1 % eutrofních, 12,7 % hypertrofních, 36,6 % oligotrofních a 2,4 % ultra-oligotrofních. Nejvyšší podíl stanic hlásících ultra-oligotrofní stav stojatých vod byl zjištěn v Lotyšsku a ve Španělsku a nejvyšší podíl stanic hlásících eutrofní nebo hypertrofní stav byl v Nizozemsku a rovněž v Dánsku, na Slovensku, v Polsku, Bulharsku a Belgii[26]. Obecně platí, že trofický stav tekoucích vod dosahuje lepších hodnot než stav vod stojatých[27].

Slané vody

Ve slaných[28] vodách jsou koncentrace dusičnanů nižší než ve vodách sladkých[29], přičemž podle průměrných ročních hodnot přesahuje 1,4 % stanic hodnoty 25 mg dusičnanů na litr a na 72,5 % stanic se hodnoty pohybují pod 2 mg. Obdobné hodnoty vykazují zimní průměry a maxima.

Posouzení trofického stavu v rámci celé EU-27 není proveditelné, neboť z řady členských států chybějí dostatečné údaje[30] a rovněž používané metodologie se značně liší. Například Kypr, Rumunsko, Německo, Dánsko, Francie, Irsko, Portugalsko a Švédsko neposkytly žádné údaje. Ze Spojeného království zaslalo digitální údaje pouze Severní Irsko. Za Belgii byly zaslány pouze údaje Vlámska. Na základě dostupných informací označila Belgie všechny své slané vody za hypertrofní, zatímco Bulharsko, Lotyšsko, Litva a Nizozemsko označily stav na všech svých stanicích slaných vod za eutrofní.

Tendence vývoje jakosti vody

Podzemní vody

V porovnání výsledků monitorování vod za období 2008–2011 s výsledky za období 2004–2007 vykázala většina stanic v rámci EU-27 jako celku i v mnoha členských státech setrvalou tendenci (42,7 % v EU), zatímco procentní podíl stanic s klesající tendencí se téměř vyrovnal podílu stanic s rostoucí tendencí (30,7 % a 26,6 %); tento stav je srovnatelný se situací v předchozích sledovaných obdobích[31]. Nejvyšší procentní podíl stanic s klesající tendencí byl pozorován v Irsku, nejstabilnější situace byla v Lotyšsku a nejvyšší podíl stanic s rostoucí tendencí byl hlášen Estonskem.

Sladké povrchové vody

V zemích EU-27 byla pozorována klesající tendence průměrné roční koncentrace dusičnanů na 42,1 % všech sladkovodních monitorovacích stanic, z nichž 12,1 %

25 Viz graf 10 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
26 Viz graf 11 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
27 Viz graf 12 a mapa 7 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
28 „Slanými vodami“ se rozumí brakické, pobřežní a mořské vody.
29 Viz graf 9 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
30 Viz graf 13a-d oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.
31 Viz graf 14 a mapa 3 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

vykázalo výrazně klesající tendenci[32]. Celkem 38,7 % monitorovacích stanic vykázalo setrvalý stav koncentrací a 19,1 % stanic vykázalo rostoucí tendenci[33]. Jakost sladkých povrchových vod v zemích EU-27 se v současném sledovaném období zlepšila. Podíl stanic, na nichž hodnoty přesáhly 25 nebo 50 mg dusičnanů na litr, se ve srovnání s obdobím 2004–2007 snížil. Kvůli nedostatku údajů pro většinu vodních útvarů nelze stanovit tendence vývoje trofického stavu povrchových vod.

4. VYMEZENÍ OBLASTÍ OHROŽENÝCH ZNEČIŠTĚNÍM DUSIČNANY

Od členských států se vyžaduje, aby na svém území jako ohrožené oblasti vymezily všechny půdní plochy, z nichž odtéká voda do znečištěných vod, a vody, u nichž hrozí znečištění, pokud nebudou přijata žádná opatření. Členské státy dále mají nejméně jednou za čtyři roky provést přezkum a v případě potřeby upravit vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany na základě výsledků monitorování vod. Členské státy se rovněž mohou rozhodnout, že namísto vymezení konkrétních oblastí uplatní akční program na celé své území. Tento přístup zaručující lepší ochranu všech vod, nikoli pouze těch, které splňují kritéria přílohy I směrnice, přijalo Dánsko, Finsko, Irsko, Litva, Lucembursko, Malta, Německo, Nizozemsko, Rakousko a Slovinsko a regiony Flandry a Severní Irsko.

Celková půdní plocha EU, jíž se týkají akční plány, včetně ploch v členských státech, které uplatňují přístup vztahující se na celé území, byla v roce 2012 přibližně 1 952 086,5 km^2, což odpovídá přibližně 46,7 % celkové půdní plochy EU.

Ve srovnání s rokem 2008 celková plocha oblastí EU označených jako ohrožené vzrostla; výrazný nárůst byl zaznamenán v Rumunsku, v belgickém Valonsku, ve Španělsku, Švédsku a ve Spojeném království[34].

5. AKČNÍ PROGRAMY

Po členských státech se požaduje, aby pro vymezené ohrožené oblasti nebo pro celé své území zavedly jeden nebo více akčních programů. Akční programy obsahují přinejmenším opatření uvedená v přílohách II a III směrnice a týkají se mimo jiné období, kdy je zakázáno používání minerálních a organických hnojiv, požadovaných minimálních skladovacích kapacit statkových hnojiv, omezení používání hnojiv a používání hnojiv v blízkosti vod a na svazích.

Nové nebo upravené akční programy přijalo v průběhu let 2008–2011 následujících 23 členských států: Belgie, Bulharsko, Česká republika, Estonsko, Francie, Irsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Nizozemsko, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Slovensko, Slovinsko, Spojené království, Švédsko a řada italských a španělských regionů. V pozměněných akčních programech byla v mnoha případech zpřísněna pravidla pro období umožňující použití kejdy a hnoje a v souvislosti s tím i pravidla pro skladovací kapacity statkových hnojiv. Totéž platí pro použití statkových a strojených hnojiv po dobu nepříznivých klimatických podmínek, na svažitých pozemcích a v blízkosti povrchových vod.

Pokud jde o účinnost akčních programů v předcházení a omezování znečištění vod dusičnany, může být důvodem ke znepokojení, že členské státy poskytly velmi malé

[32] Silně klesající tendence je definována jako pokles koncentrace dusičnanů o více než 5 mg na litr.

[33] Viz graf 15 a mapa 6 oddílu I pracovního dokumentu útvarů Komise.

[34] Viz tabulka 11 a mapa 8 oddílu II pracovního dokumentu útvarů.

množství informací. Účinky akčních programů na jakost vody by měly být členskými státy zhodnoceny, a to i z hlediska časového rámce, aby bylo možné přijímat informovaná rozhodnutí směřující k dosažení cílů směrnice o dusičnanech i dalších právních předpisů o ochraně vod. V širší perspektivě lze poznamenat, že v některých členských státech vedlo provádění akčních programů ke zlepšení jakosti vody. Konečné dopady akčních programů, které byly v nedávné době některými členskými státy upraveny, se budou projevovat stále patrněji teprve v budoucnu. V dalších členských státech mohou zlepšení bránit různé důvody, nesouvisející vždy s nevhodností některých opatření akčních programů, ale například s uplatňováním akčních programů na malá nebo roztříštěná území (např. v Polsku, ve Francii a v Itálii), nebo způsobené četnými výjimkami z obecných pravidel (např. výjimky týkající se období zákazu používání hnojiv v Nizozemsku, Německu a v Lucembursku).

Celkové omezení používání hnojiv zůstává jedním z nejnaléhavějších opatření, která mají být v celé EU zavedena. Některé členské státy zvolily stanovení celkového omezení přísunu dusíku (Nizozemsko, Irsko, Severní Irsko a Vlámsko omezují také fosfor) pro všechny plodiny, což představuje snadný a jednoznačný způsob, jak zemědělce informovat o jejich povinnostech a jak usnadnit kontrolu. Jiné se rozhodly uplatňovat komplexnější systémy, které jsou v souvislosti s ochranou vod méně jednoznačné, a tím pravděpodobně i méně účinné.

Dalším významným prvkem vyžadujícím pokračující pozornost jsou skladovací kapacity pro statková hnojiva. Pro zemědělce představují významnou finanční zátěž, ačkoli je vyvažována sníženou spotřebou minerálních hnojiv (jejímž důsledkem jsou rovněž nižší emise skleníkových plynů) díky zvýšené účinnosti využití dusíku ze statkových hnojiv a lepšími pracovními podmínkami pro zemědělce. Tato oblast vyžaduje zintenzivnění činnosti, včetně získávání dalších informací o v současnosti dostupných skladovacích kapacitách na úrovni jednotlivých zemědělských podniků.

Kontrola akčních programů je povinností jednotlivých členských států a její důležitou součástí vedoucí k zajištění dodržování ze strany zemědělců je využívání podmíněnosti podpory v rámci společné zemědělské politiky. Mezi přístupy ke kontrole, které je vhodné vyzdvihnout, patří opatření přijatá Nizozemskem a Vlámskem, jež zavedly přísné režimy pro kontrolu pohybu statkových hnojiv prostřednictvím využívání sledovacích systémů GPS.

6. VÝJIMKY Z OMEZENÍ 170 KG DUSÍKU/HA/ROK

Směrnice o dusičnanech předjímá možnost využít výjimku z maximálního množství 170 kg dusíku na hektar ročně ze statkových hnojiv, pokud byla splněna objektivní kritéria stanovená v příloze III směrnice a množství stanovené výjimkou neohrozí dosažení cílů směrnice.

Výjimky jsou udělovány rozhodnutím Komise na základě stanoviska výboru pro dusičnany, jenž je Komisi při provádění směrnice nápomocen. Ke konci roku 2012 platily výjimky v sedmi členských státech a vztahovaly se buď na celé jejich území (Dánsko, Nizozemsko, Německo, Spojené království, Irsko), nebo na některé jejich regiony (Flandry v Belgii; Lombardie, Piemont, Benátsko a Emilia Romagna v Itálii)[35]. Standardy řízení, které jsou vyžadovány od zemědělců, jimž byla udělena výjimka, musí být přísnější než standardy obsažené v akčních programech a zahrnují

[35] Viz tabulka 12 oddílu III pracovního dokumentu útvarů Komise.

dodatečné povinnosti pro hospodaření s živinami a doplňující omezení pro obhospodařování půdy. Komise bude nadále přijímat odpovídající opatření k zajištění kvality programů, zvláště pokud jde o udělování nových výjimek nebo o rozšiřování výjimek stávajících a zohlední trendy vývoje kvality vod.

7. PROGNÓZA JAKOSTI VODY

Metody uplatňované členskými státy k hodnocení vývoje jakosti vody se zakládají převážně na analýze tendencí a na počítačové simulaci a v některých případech jsou doplněny analýzami vývoje zemědělských postupů. Ne všechny členské státy tyto informace poskytly.

Z výsledků dostupných analýz vyplývá, že většina členských států očekává další snižování koncentrace dusičnanů v podzemních a povrchových vodách vlivem změn v zemědělských postupech, vynucených prováděním směrnice, několika dalších agroenvironmentálních opatření obsažených v programech rozvoje venkova a rovněž vyplývající z uplatňování podmíněnosti příspěvků. Přesnost těchto předpovědí však snižuje nejistota způsobená významnými rozdíly v půdních a klimatických podmínkách a jejich účinky na jakost vody, zejména podzemní.

8. ŘÍZENÍ PRO NESPLNĚNÍ POVINNOSTÍ

K červnu 2013 bylo vedeno deset řízení pro nesplnění povinností proti osmi členským státům (Francii kvůli vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany (NVZ); Francii kvůli akčnímu programu (AP); Lucembursku kvůli AP; Řecku kvůli NVZ; Řecku kvůli AP; Polsku kvůli NVZ a AP; Slovensku kvůli monitorování, NVZ a AP; Bulharsku kvůli AP; Itálii kvůli AP a Lotyšsku kvůli AP). Dále bylo sedmi členským státům předloženo sedm pilotních žádostí[36] (belgické Valonsko – NVZ, AP a kontrola; Bulharsko – monitorování a NVZ; Švédsko – NVZ; Malta – AP; Kypr – AP; Česká republika – AP; Estonsko – AP) s cílem objasnit problémy spojené s některými hledisky jejich právních předpisů provádějících směrnici o dusičnanech.

Řízení týkající se vymezení oblastí ohrožených znečištěním dusičnany často souvisejí s neúplným určením eutrofních vod nebo vymezením odtokových oblastí takových vod. To platí zejména pro mořské vody.

Řízení ve věci akčních programů se nejčastěji týkají nedostatečné délky období zákazu používání statkových a strojených hnojiv, nedostatečných požadavků na skladovací kapacity statkových hnojiv, nedostatečných nebo nejasných pravidel omezujících celkové množství používaných hnojiv a nedostatečných opatření zabraňujících znečišťování vody pomocí pravidel omezujících používání hnojiv na prudkých svazích, na zamrzlých nebo zasněžených půdách nebo v blízkosti vodních toků.

9. ZÁVĚR A ÚKOLY DO BUDOUCNA

Pokud jde o stavy skotu, prasat a ovcí, zatížení způsobené zemědělskými zdroji oproti období 2004–2007 v období 2008–2011 pokleslo, byť ne zcela rovnoměrně, a zůstalo stabilní, co se týče stavů drůbeže. Současně se v souladu s dlouhodobými tendencemi dále snížila spotřeba umělých hnojiv.

[36] EU Pilot je systém navržený v roce 2008 v návaznosti na sdělení Komise *Uplatňování práva Společenství* [KOM(2007)0502 v konečném znění] s cílem zlepšit metody spolupráce mezi útvary Komise a orgány členských států.

Monitorování jakosti vod se zlepšilo a celkový počet monitorovacích stanic podzemních a povrchových vod se zvýšil. Ze všech sledovaných stanic podzemních vod jich 14,4 % přesáhlo hodnotu 50 mg na litr a 5,9 % se pohybovalo mezi hodnotami 40 a 50 mg dusičnanů na litr, což ve srovnání s předchozím sledovaným obdobím znamená mírné zlepšení, současně to však dokládá potřebu dalších kroků za účelem omezení znečištění a předcházení mu. Situace se v rámci EU liší, v některých členských státech však již akční programy přinesly dobré výsledky.

Pokud jde o koncentrace dusičnanů, jakost sladkých povrchových vod se zvýšila. Podíl stanic, na nichž hodnoty přesáhly 25 nebo 50 mg, ve srovnání s předchozím sledovaným obdobím poklesl. Z důvodu působení dvou významných činitelů však nelze vyvodit žádné závěry o vývoji trofického stavu: (i) kvůli různým metodám hodnocení používaným členskými státy a (ii) kvůli nedostatku údajů, především pro slané vodní útvary. Brakické, pobřežní a mořské vody v mnoha částech Evropy jsou nicméně i nadále eutrofní (Baltské moře a jeho pobřeží, Černé moře, části Severního moře a středomořského pobřeží). Ačkoli svou roli hrají také zatížení jiného původu (např. nadměrné zatížení způsobené člověkem především v turistických pobřežních oblastech), je zapotřebí vynaložit další úsilí na rozšiřování vymezených oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a na posilování akčních programů.

Kvalita akčních programů se obecně zvýšila, opatření byla zpřísněna, metody používání hnojiv zdokonaleny a vynutitelnost posílena. Rovněž se zlepšuje obeznámenost s povinnostmi plynoucími ze směrnice. Přesto přetrvává několik problémů, které souvisejí nejčastěji s omezením používání hnojiv a s opatřeními týkajícími se kapacit a výstavby skladovacích nádrží na statková hnojiva. Další otázky, jako je například nedávný rozvoj pěstování energetických plodin a odvětví bioplynu (zejména v Německu) přinášejí nové výzvy, s nimiž se akční programy budou muset vhodným způsobem vyrovnat. Obdobně bude nezbytné upravit koeficienty produkce statkových hnojiv na jednu dojnici, a to z důvodu nárůstu dojivosti v některých členských státech. Pozitivnější je zjištění, že režimy krmení nepřežvýkavých zvířat se v některých případech zlepšily, pokud jde o obsah bílkovin a fosforečnanů v potravě, což by mělo vést k dalšímu snížení zatížení živinami.

Zatížení ze zahradnických plodin nebylo v akčních programech dostatečně pojednáno, v současnosti však probíhá spolupráce mezi členskými státy a vědeckou komunitou, která by měla přinést lepší porozumění této oblasti a zlepšit současnou praxi. Vzhledem k tomu, že zahradnické plodiny představují pro znečištění vod v některých oblastech významné nebezpečí, které je dáno intenzivním pěstováním a vlastnostmi plodin, bude nezbytné přijmout zvláštní opatření.

Přetrvávajícím důvodem ke znepokojení je skutečnost, že ačkoli se zemědělská praxe a jakost vody obecně zlepšuje, zbývají kritická místa, kde ke zlepšením dosud nedochází a jež budou v budoucnu vyžadovat větší pozornost, zejména pokud jde o opatření akčních programů. Některá z těchto kritických míst souvisí s intenzivní živočišnou nebo zahradnickou produkcí, jiná jsou spojena s určitými půdními a geologickými formacemi (např. písčitými a sprašovými půdami, krasovými a dalšími porézními horninami). Členské státy budou nuceny se těmto otázkám věnovat zejména na základě požadavků a ustanovení čl. 5 odst. 5 směrnice. V souladu s tímto článkem bude Komise zvlášť pečlivě sledovat, zda by členské státy neměly vzhledem k trendům kvality vody přijmout dodatečná opatření nebo opatření posílit.

Poslední hodnocení provádění rámcové směrnice o vodě (WFD)[37] i studie prováděné v rámci mezinárodních úmluv prokazují, že největší překážku v dosažení vyhovujícího stavu vod v EU představuje znečištění z difúzních zdrojů. Z toho důvodu označuje nedávno zveřejněný *Plán na ochranu vodních zdrojů Evropy*[38] směrnici o dusičnanech za jedno z klíčových opatření pro dosažení cílů rámcové směrnice o vodě.

Bylo také prokázáno, že směrnice o dusičnanech přispívá ke snižování emisí amoniaku a oxidu dusného, a to díky svému celkovému dopadu na zlepšení hospodaření se statkovými hnojivy a na optimalizaci používání hnojiv, které nepřekračuje potřeby plodin. Rozšiřování oblastí ohrožených znečištěním dusičnany a uplatňování totožných pravidel i mimo vymezené ohrožené oblasti povede k dalšímu snížení uvolňování těchto emisí do ovzduší.

Další provádění směrnice o dusičnanech přispěje také k účinnějšímu využívání zdrojů statkových i minerálních hnojiv v souladu s konzultativním sdělením o udržitelném využívání fosforu [COM(2013)0517].

[37] Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2000/60/ES, kterou se stanoví rámec pro činnost Společenství v oblasti vodní politiky, Úř. věst. L 327, 22.12.2000, s. 1.

[38] COM(2012)0673 final.